

מסכת מועד קטן – שיעור ח'

המשך בביאור שיטות ראב"י וראב"ע

אליעזר דינה, ediena@torontotorah.com

א. חזרה, תוס', ועיין בסוף דף המקורות ליתר עיון, ועיין בשיעורים א וב

מסקנה	הווה אמינא	סיפא	רישא	שיטה
אין לומר כן, שאולי יתיר ג"כ טירחא יתירא במקום פסידא	שאם הרוחה בלי שום טירחא מותר, ג"כ פסידה עם קצת טירחא יהיה מותר	אין משקין בית הבעל כשיש קצת טירחא	משקין אילנות בבית הבעל מפני שאין שום טירחא	רש"י (בית הבעל) לפי הריטב"א והמאירי
אין לומר כן, שאולי יתיר ג"כ טירחא יתירא במקום פסידא	שפסידה מותרת רק עם קצת טירחא	אין משקין בית הבעל כשיש קצת טירחא	משקין מאילן לבית הבעל אע"פ שהוא טירחא קצת, שגם שם יש פסידא קצת	רש"י (בית הבעל) לפי תוספות יום טוב (לפי שיטתו זה ג"כ שיטת התוס'), ועיין רש"י לקמן ו עמוד ב
אין לומר כן, שאולי יתיר ג"כ טירחא יתירא במקום פסידא	שפסידה מותרת רק עם קצת טירחא	אין שום ירקות בין האילנות בבית השלחין, ולכן להשקות הוא הרווחה בטירחא קצת ואסור [?]	משקין מאילן לבית השלחין אע"פ שהוא טירחא קצת	ראב"ד (בית השלחין) לפי הר"ן והמאירי (לפי המאירי זה ג"כ שיטת התוס' ע"פ הגירסא)

ב. בית הבחירה (מאירי) מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

וקא אמר ר' יהודה היא דתנין מעיין היוצא תחלה אע"ג דאתי לאינפולי ויש לחוש לטירחא יתירא משקין ממנו אף שדה הבעל דברי ר' מאיר דמיקל בהרוחה אף במקום חשש טירחא יתירא וכל שכן בלאו טירחא יתירא וקא אמר ר' יהודה אין משקין ממנו אלא בית השלחין שחרבה ופי' בה שחרב מעין זה שהתחילו להשקותו ממנו ויצא מעין אחר שבא עכשו להשקותו ומכיון שהתחילו להשקותו איכא פסידא ומותר אף במקום חשש טירחא יתירא הואיל וליכא ממש טירחא יתירא ויתר על כן אמר ר' יהודה דאפי' ממעין ישן לא יפנה אמת המים וישקה לגינתו או לחורבתו כלומר שאם היתה סתומה לא יפתחנה הואיל ולא נשארה עמוקה טפח דטירחא יתירא אסור אף במקום פסידא וראב"ע אומר לא כך ולא כך כלומר בין חרב מעיינו דאיכא פסידא כלומר אחר שהותחל להשקותו בין לא חרב דליכא פסידא לא דכל מעין היוצא תחלה אסור אף במקום דליכא חשש טירחא יתירא ודלא כמתניתין ומ"מ צריך אתה לומר דדוקא במעייין אבל אמת המים הואיל ועמוקה ששה ונעשית קודם המועד אע"פ שלא עברו המים בתוכה עד המועד משקין ממנה דהואיל ועמוקה ששה ליכא חשש אינפולי שאם אי אתה אומר כן מה הוצרך הוא בעצמו לומר במשנתנו שאין עושין את האמה במועד והרי אף אם נעשית מקודם הואיל ולא עברו בה המים עד המועד אין משקין ממנה והוה ליה טורח שלא לצורך וחזר והקשה ודילמא ר' יהודה נמי במעייין שיצא מתחלה הוא דאין משקין אלא בית השלחין הא במעייין ישן אף בית הבעל מותר ואהדר ליה א"כ מתניתין אמאן תרמייה דהא אפיקתא נמי מראב"י ואף ר"מ וראב"ע לאו כמתניתין אתו ותו לא אשכחן תנא דמיירי בהאי ענינא אלא ודאי ר' יהודה היא ואף במעייין שלא יצא בתחלה הוא אסור בבית הבעל אלא דנקטה ביוצא מתחלה להודיעך כחו דר' מאיר:

ג. תוספתא מסכת מועד קטן (ליברמן) פרק א הלכה א

מעין היוצא כתחלה משקין ממנו שדה בית הבעל דברי ר' מאיר וחכמים או' אין משקין ממנו אלא שדה בית השלחין שחרבה ר' לעזר בן עזריה או' אין משקין הימנו ואין ממלין ומשקין בקילון ואפי' מן הבריכה שנתמלאה בקילון אבל בריכה שניטיפה לשדה בית השלחין משקין הימנה

ד. תוספתא כפשוטה מו"ק א:ב-ד

ר' לעזר בן עזריה או' אין משקין הימנו. כלומר, אפילו בית השלחין שחרבה. ובבבלי הנ"ל: ר' אלעזר בן עזריה אומר כך ולא כן וכו', לא כך ולא כך, לא שנא חרב מעיינה ולא שנא לא חרב מעיינה, מעיין שיצא בתחילה לא. ובירושלמי חסרה ברייתא זו, ובאמת ברייתא זו קשה מאד, שהרי במשנתנו פ"א מ"ב מפורש: ר' אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחילה במועד וכו', ומשמע שאם יצאה מעצמה משקין ממנה, שהרי אינו חולק על הרישא שבמשנתנו, כמו שהקשו הריטב"א והרא"ש בתוספותיו, עמ' ב', ועיי"ש בהערת הגר"ר קוק. ומדברי השיטה לתלמידו של ר"י מפריס, עמ' ח', משמע שלא גרס בגמרא "לא שנא חרב מעיינה ולא שנא לא חרב מעיינה מעיין שיצא בתחילה לא", ופירש: "לא כך ולא כך. אחד בית הבעל ואחד בית השלחין אין משקין ממנו, ואעפ"י שחרב מעיינה וכבר שתו לפני המועד, לא ישקם ממעיין חדש זה, דחיישינן דילמא פסקי מיא מיניה", ועיי"ש בהערה 4. ולפי דבריו אינו חולק ר"א בן עזריה אלא במעיין שחרב, משום דחיישינן שמא יחרב שוב, ויפסקו המים, אבל במעיין שיצא מתחילה, ומעולם לא חרב, אף הוא מודה שמשקין ממנה בית השלחין. ולפי דבריו מתפרשת התוספתא, אין משקין ממנו, כלומר שדה בית השלחין שחרבה דווקא, ואין הברייתא חולקת על משנתנו, עיי"ש בתוספות הרא"ש. ועיין מ"ש בקרן אורה ב' א' ד"ה אימור.

ה. תוספות הרא"ש מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

ר' אלעזר בן עזריה אומר לא כך ולא כך. לא שנא חרב מעיינה ולא שנא לא חרב מעיינה, ממעין שיצא בתחלה לא. תמיה לי, כיון דר' אלעזר בן עזריה קתני בסיפא דמתניתין אין עושין את האמה בתחלה במועד מכלל דברישיא מודה דקתני בין ממעין שיצא בתחלה, וצ"ל מה שחיסר במשנה פירש בברייתא והשמיענו דברישיא נמי פליג.

ו. מהרש"א חידושי הלכות מסכת מועד קטן דף ב עמוד ב

בפרש"י בד"ה א"כ מתני' כו' ולא כראב"ע דאפי' כו' ממעין שיצא בתחלה עכ"ל אין זה מדוקדק דאפי' ממעין שלא יצא בתחלה אסר ראב"ע כדקאמר לא כך ולא כך כפרש"י לעיל וצ"ע ודו"ק:

ז. משמרות כהונה מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

גמ' ל"ש לא חרב מעיינה מעין שיצא בתחילה לא מוכח מזה דראב"ע אינו אוסר אלא ממעין שיצא בתחילה ומ"ש רש"י ל"ש חרב מעיינה ממעין וכו' ל"ש חרב וכו' אמעין שיצא בתחילה שהזכיר מקודם קאי וכפירש"י בד"ה א"כ אמאן תרמייה ודלא כמהרש"א שם ויש לדקדק בגמ' אמאי לא פי' דברי ראב"ע לא כך ולא כך היינו לא בית השלחין ולא בית הבעל כפשו' ואמאי לא פי' ל"ש חרב וכו':

לענין ביאור זה ששאלו מאן תנא פסידא וכו' פסידא בלאו טרחא יתירא לא קא מבעיא ליה דליכא מאן דאסר אלא פסידא בטרחא יתירא כגון גשמים וקילון בשלחים או הרוחא בלא טירחא יתירא כגון מעיין בבית הבעל מיבעיא ליה מאן תנא דאסור ומשום דאיכא מאן דשרי ואמר תחלה ראב"י היא דאמר מושכין את המים מאילן לאילן ולמאן דגריס בה אמת המים ומוקים לה בשלחין דוקא מאילן לאילן דאיכא פסידא לאילנות אבל שדה כלה דליכא פסידא הואיל וליכא ירק לא דהרוחא בלאו טרחא יתירא אסירא ולמי שמפרשה בבית הבעל וגורס את המים נפרש כאן מאילן לאילן דליכא שום טירחא שרינן אע"ג דהרוחא הוא אבל שדה כלה דאיכא טירחא לא שרינן דכל הרוחא אפי' בלא טירחא יתירא אסירא ומקשי נהי דהרוחא בלאו טירחא יתירא פשטת מינה פסידא בטרחא יתירא מי שמעת ליה דאסר

תוספות הרא"ש

ובלבד שלא ישקה את השדה כולה. פרש"י דבבית הבעל איירי, ואפי' הכי מושכין את המים מאילן לאילן אע"ג דהוי הרויחא, דהא ליכא טירחא מידי, ולא מסתבר לפלוגי בהרויחא להתר טורח מועט, דכולה סוגיא מוכחא דבבית הבעל לא שרו מידי, ונראה כפירוש הראב"ד דהנך אילנות בית השלחין אינון כדאמרינן דנקרא בית השלחין דכתיב שלחך פרדס רמונים, ודרך לזרוע בין האילנות ותחתיהן, ומחמת שהורגלו להשקות הזרעים תמיד גם האילנות למדו להיות עייפים ואי לא משקי להו פסדי, ומיירי דהשתא אין זרעים בין האילנות וקאמר ר' אליעזר בן יעקב דמושכין את המים מאילן לאילן משום דאיכא פסידא אי לא משקה להו, אבל לא שישקה את השדה כולה אע"ג דבהשקאה זו איכא הרוחא לאילנות.

תוספות יום טוב

מושכין את המים מאילן לאילן - כתב הר"ב דליכא טרחא אבל לא ישקה את כל השדה ובשדה בית הבעל איירי כו'. דאי בבית השלחין הא תנן לה בריש פרקין דמשקין והיינו כל השדה. אבל תימא מה דוחקיה לאוקמיה בשדה בית הבעל לוקמיה בשלחין דביה איירינן בריש פרקין ואלו בית הבעל מאן דכר שמיה. ועוד דזרעים שלא שתו כו' הדר מיירי בבית השלחין. ולא קשיא מאי לא ישקה [את] כל השדה. דהא כבר פי' הר"ב לעיל דשדה שלחין של אילן לא שרי במועד דלא פסדי. ומתני' הכי דייקא. דמשיכה מאילן לאילן הוא דמותר הא השקאה לא. וכן דברי הר"ן בהדיא לחלק בין משיכה להשקאה. ועל כרחינו גם זו היא סברת הר"ב. כיון דהייב טעמא דהמשכה משום דליכא טרחא. וא"ל משום דבר"פ בגמרא אמרינן דלא אסר ראב"י אלא בהרווחה. והיינו בית הבעל. ואע"ג דדרך דחייה אמרינן הכי מ"מ הרי רש"י אח"כ בפירוש המשנה מפרש ובלבד שלא ישקה כו' שדה בית הבעל ע"כ. דלהר"ב שכתב לעיל דבשדה בית השלחין דאילן לא. לדידיה הא דאמרן דלא אסר אלא בהרווחה נפרש בשדה בית השלחין דאילן דלית ביה פסידא אלא הרווחה. אבל רש"י היינו טעמא דמפרש בבעל משום דס"ל איפכא דאילן איכא פסידא. והכי מפרש מושכין מאילן לאילן דהוי כשדה בית השלחין דפסידא יתירה איכא. וכ"כ התוספת בגמרא דריש פרקין משום דהוי כבית השלחין וכתבו דהא דתני מושכין ולא תני משקין אורחא דמלתא קתני דבעינן זה רגילין להשקות אילנות. ע"כ. וכן יש לפרש דעת הטור שכתב שדה הבעל שיש בה אילנות יכול להמשיך וכו'. ולכולם לא אסרו בית השלחין דאילן כמו שאסר הר"ב. ולהרמב"ם עיקר טעם היתר בית השלחין משום האילנות שבה שכ"כ רפ"ו מהלכות י"ט משקין בית השלחין במועד כו' שאם לא ישקה בית השלחין והיא הארץ הצמאה יפסדו בו האילנות שבה. ומשנתנו דמושכין כו' העתיקה כלשונה וכתב המגיד שמפרש למתני' כפי' הרי"ף גיאות. דמיירי בבית השלחין ואין שם לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות בלבד והמשכת המים מאילן לאילן מספיק להם. ע"כ. וניחא טובא לפירושו דהשתא כולה מתניתין בבית השלחים כמו זרעים שלא שתו כו'. סוף דבר שדברי הר"ב צריכים תלמוד שזו מנין לו שפירש לעיל דבית השלחין דוקא תבואה ולא דאילן. ונראה נמי שחזר בו. מדפירש בכאן בשדה בית הבעל:

הערות המהדירים של הר"ן מוסד הרב קוק

עי' ברבינו ירוחם נ"ד ח"א דבדבר האבוד לא אמרינן שיעשה רק עד שיעור שלא יופסד אלא דמותר לגמור כל המלאכה עיי"ש, מ"מ מודה בהא דאסור להשקות כל השדה אף שהתחיל ההמשכה בהיתר דבר האבוד, משום דלא אמר רבינו ירוחם אלא כהיה דריש מי שהפך, שזולף "וגומר", היינו שגומר בדבר שהתחיל. משא"כ כאן, וכי מפני שהתירו לו המשכה מאילן לאילן נתיר לו גם במקומות שלא התחיל בה[?]